

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15 (58)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2017

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15 (58). — Рівне: РДГУ, 2017. — 218 с.

Збірник наукових праць містить статті з компетентнісного підходу в загальній та вищій освіті, оптимізації процесу навчання української та іноземних мов, лінгводидактики, використання інноваційних освітніх технологій у дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова);

Грицай Наталія Богданівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Людмила Романівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Юрій Володимирович - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Потапчук Тетяна Володимирівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Романишина Наталія Василівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 30.03.2017 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39, Рівненський державний гуманітарний університет.

ISBN 966 — 7281 — 10 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

УДК: 378. 02. 042. 85 (074)

О.А. КОЗИЦЬКА, Г.О. ТУПАЛЬСЬКА

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
КОНТАМІНОВАНИХ СКЛАДНИХ КОНСТРУКЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ**

Резюме. У статті йдеться про багатокомпонентне складне речення, його часові параметри. Визначено типові позиції часових поєднань у складній структурі. Наголошено на використанні минулого часу як основного у межах багатокомпонентної конструкції.

Ключові слова: часові параметри, багатокомпонентне речення, контамінована структура.

Сучасні досягнення в галузі лінгвістики, теорії спілкування, методики навчання мови та в інших науках і дисциплінах, що пов'язані з формуванням мовної та мовленнєвої компетентності студентів, тісно пов'язані з визначенням місця і статусу складних багатокомпонентних конструкцій (СБР) у сучасному мовознавстві. Через те вважаємо за необхідне визначити особливості часових співвідношень предикативних одиниць складних контамінованих речень (КСБР). Категорія часу – одна з характерних ознак будь-якого речення. Просте речення функціонує здебільшого в одній часовій площині.

Мета статті – дослідити як відбувається контамінація часових параметрів простих речень у межах складної структури, основним виступає якийсь один час або поєднання різних часів.

У сучасній лінгвістиці питання часової співвіднесеності предикативних одиниць СБР розробляла Н.С. Ганцовська, яка зауважувала, що «неоднаково розгортаються події в просторі й часі в різних частинах складного багатокомпонентного речення, різних його типах. Вони значною мірою залежать від авторської інтенції, конситуації і виду інформації, яка міститься в тексті» [1, 88]. В українському мовознавстві це питання досліджували К.Ф. Шульжук [4, 14-18]; О.О. Кузьмич [2]; Т.М. Шкарбан [3, 54-59].

Регулярними часовими планами у багатокомпонентних контамінованих утвореннях виступають минулий час і минулий – теперішній час. Теперішній час та поєднання теперішній час – інфінітив, який нейтральний до часового значення, найширше використовуються в науковому стилі: **«Діалектичний метод учить, що природу треба розглядати як єдине ціле, де все перебуває у зв'язку і взаємодії, що в природі все рухається і змінюється, що в усіх процесах природи поступові кількісні зміни приводять до стрибкоподібних якісних змін, що все має свій негативний і позитивний бік, що боротьба суперечностей зумовлює розвиток»** (З підручника).

У художньому стилі регулярно використовується минулий час та минулий - теперішній час. Це, на нашу думку, пов'язано з тим, що епічний опис подій вимагає здебільшого минулого часу: **«Коли Громський прощається з кочегаркою, його напарник, далебі старший за нього, подарував йому на пам'ять лопату, якою він працював, признавшись нарешті, що та лопата належала його батькові»** (В. Земляк); **«Коли їй було шістнадцять років, а йому вісімнадцять, він був першим, хто держав її мовчки за руку біля перелазу в тихий вечір і довго не випускав руки, хто пробудив у ній ніжність, мрії, бажання щастя, і надії, і сльози»** (О. Довженко).

«Чистий» теперішній час також використовується регулярно в КСБР, однак він функціонує здебільшого в поєднанні з минулим часом: **«Коли підходили до дому, мешканці Чурук-Су поглядали на сумного Ахмета, що йшов поруч веселого чужинця, який приязно розмовляє з ним»** (О. Досвітній).

Напіврегулярними є такі поєднання:

- 1) теперішній час – майбутній час: **«Слушними є міркування В. О. Сухомлинського про те, що дитина знатиме й любитиме українську мову лише тоді, коли разом із змістом сприйматиме яскраве емоційне забарвлення, живий трепет музики рідного слова, коли сама творитиме цю музику»** (В. Проценко);
- 2) минулий час – теперішній час – форма інфінітива: **«Як тільки вони вийшли, Оксен, на ходу застібаючи піджак, каже, що сьогодні хоче скликати правління, щоб обговорити питання про хід сівби»** (Г. Тютюнник);
- 3) минулий час – майбутній час: **«Неначе передчув зраду, писала княгиня Раїна в своєму тестаменті, що на голову її милого одинака Яреми впаде прокляття 318 єпископів Нікейських, якщо не дотримає вірності благочестивій грецько-східній вірі»** (П. Феденко);
- 4) форма умовного способу – минулий час – теперішній час – форма умовного способу: **«Коли б не Артемова сестра, в якій ми жили в Дараганах, не знаю, що було б»** (І. Власенко);
- 5) форма умовного способу – форма інфінітива: **«Наплював би я тому в вічі, коли хто сказав би мені, що себе забувати треба, що за свою долю битись – гріх»** (В. Винниченко);
- 6) форма наказового способу – майбутній час – теперішній час: **«Хай побачать, як буде чудово, коли все тихо навкруги, коли всі стоять»** (В. Підмогильний);
- 7) теперішній час – минулий час – форма інфінітива: **«Поки померлий тазда вибирається у поле, поки він годував волів і лагодив плуг, молоді краєни обступили його вогненным колом і стерегли від цезників, які чатували на душу, щоб кинути її у пекло, й берегли також від янголів небесних, щоб не підхопили душу під руки та не повели до раю»** (Р. Федорів).

Напіврегулярним у КСБР виступає майбутній час, який може поєднуватися з теперішнім або минулим часом та формою інфінітива.

Характерно, що в конструкціях з однорідними супідрядними блок підрядних компонентів має

здебільшого спільний часовий план, хоч трапляються випадки вживання різних часових параметрів. Пор.: «Проте й там нещасній жінці, мабуть, чути було, як гатить у двері її в'язень, як аж зоригається землянка від його несамовитої грюкотняви, від зливи проклять, що вилітають з амбразури» (О. Гончар); «І все-таки я пишу тобі про це, бо любив, бо люблю і любитиму тебе, бо рана, що її завдав тобі, стала моєю раною» (М. Бажан).

Отже, КСБР є досить гнучкими щодо вживання різних часових площин. За нашими спостереженнями, у сучасній українській мові функціонують переважно контаміновані структури, у яких представлені два-три часових плани, що для інших СБР є нетиповим. Трапляються конструкції з більшою кількістю часових параметрів. Так, у реченні «Якби я був великим полководцем, якби був головнокомандувачем, очевидно, все зробив би для того, щоб не віддати ворогові Києва, який для мене особисто є найбільшою святинією нашої історії» (П. Загребельний) модальність передається дієсловами минулого часу, формою умовного способу, формою інфінітива, теперішнього часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганцовская Н.С. К вопросу о глубине многокомпонентных сложноподчиненных предложений / Н.С. Ганцовская // Вопросы русского языка: сб. науч. тр. – Ярославль, 1976. – Вып. 158. – С. 83-90.
2. Кузьмич О.О. Складні конструкції з послідовною підрядністю у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук / О.О. Кузьмич. – К., 1995. – 21 с.
3. Шкарбан Т.М. Складні конструкції з однорідною супідрядністю в сучасній українській мові: дис. канд. філол. наук / Т.М. Шкарбан. – К., 1996. – 170 с.
4. Шульжук К.Ф. Внутрішня структура і часові параметри предикативних одиниць у складних багатоконпонентних реченнях / К.Ф. Шульжук // Мовознавство. – 1988. – №6. – С. 14-18.

О.А. КОЗИЦКАЯ, Г.О. ТУПАЛЬСКАЯ. ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ КОНТАМИНИРОВАННЫХ СЛОЖНЫХ КОНСТРУКЦИЙ В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Резюме. В статье говорится о многокомпонентном сложном предложении, его временных параметрах. Определены типичные позиции временных сочетаний в сложной структуре. Отмечено использование прошедшего времени как основного в пределах многокомпонентной конструкции.

Ключевые слова: временные параметры, многокомпонентное предложение, контаминированная структура.

О.А. KOZICKA, H.O. TUPALSKA. FEATURES STUDY OF CONTAMINATED COMPLEX CONSTRUCTIONS IN MODERN LINGUISTICS

The summary. The article deals of the period, his timing. Determined typical time position combinations in complex structures. Emphasized the use of past tense as a major within multi-design.

Key words: timing, multi-sentence contaminated structure.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. І.М. Хом'як.
Одержано редакцією 09.03.2017 р.

УДК: 373. 3: 159. 955

А.В. СЕНЧИЛО

ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Резюме. У статті аналізуються погляди щодо поняття пізнавальної самостійності у процесі навчання та розкривається взаємозв'язок між критичним мисленням і пізнавальною самостійністю молодших школярів.

Ключові слова: пізнавальна самостійність, процес навчання, критичне мислення, пошукова спрямованість, самостійність мислення.

Інновації в педагогіці спрямовані на розробку та реалізацію нових цілей, змісту, засобів навчання і виховання учнів. Стрижнем освіти XXI століття, як визначено в Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи, є розвивальна, культуротворча домінанта виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем.

Тому сучасна школа вимагає від учителя великих зусиль для удосконалення процесу навчання: учні повинні здобувати в школі ті знання та вміння, які вони змогли б використовувати в реальному житті. Безумовно, що знання мають цінність тільки тоді, коли інформація критично осмислена, творчо перероблена і застосовується в різних видах діяльності, коли учень, використовуючи різні види самостійного пошуку, сам продукує ідеї – виводить формулу нового пізнання.

Метою статті є розглянути пізнавальну самостійність як одну з ключових властивостей особистості, що характеризується сукупністю засобів – знань, умінь і навичок, якими володіє особистість; ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності.

© А.В. Сенчило, 2017

ЗМІСТ

<i>Іванова Л.І.</i> Реалізація завдань формування життєвої компетентності молодшого школяра засобами кейс-технології.	3
<i>Плугіна А.П.</i> Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи.	5
<i>Підлужна Г.В.</i> Компетентнісний підхід до розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках української мови.	8
<i>Сіранчук Н.М.</i> Принцип градуальності – методичний принцип формування лексичної компетентності учнів початкової школи.	11
<i>Ткачук О.С.</i> Сутність фонетико-орфоепічної компетентності молодших школярів.	14
<i>Коваленко О.М.</i> Шляхи оптимізації вивчення української мови як державної в сучасній початковій школі.	17
<i>Приходько О.Ю.</i> Принципи інтеграції ключових компетентностей у концепції нової української школи (на матеріалі мовно-літературної освітньої галузі).	19
<i>Семашкіна Г.М., Харечко Н.В.</i> Проблеми формування природознавчої компетентності у дітей молодшого шкільного віку.	22
<i>Маліновська Н.В.</i> Педагогічні детермінанти мовленнєвої готовності дитини до навчання у школі.	25
<i>Лесняк Н.В.</i> Компетентнісний підхід у викладанні образотворчого мистецтва.	28
<i>Цепова І.В.</i> Формування комунікативної компетентності учнів першого класу засобом інтеграції видів мистецтв на уроках розвитку зв'язного мовлення.	32
<i>Ганжа М.В.</i> Педагогічні проблеми естетичного виховання: інтерактивний підхід їх вирішення.	35
<i>Кантур Г.А., Остапук М.С.</i> Формування морально-етичних цінностей молодших школярів у процесі вивчення української мови.	39
<i>Владимирова А.Л.</i> Естетичне виховання молодших школярів засобами національного пісенного фольклору як один із спектрів життєвих компетентностей.	41
<i>Суржук Т.Б.</i> Індивідуальний і диференційований підходи до формування навички читання першокласників.	44
<i>Артемова Ю.І.</i> Навчання перифразуванню як засобу розвитку комунікативної компетенції учнів.	48
<i>Бабій Н.Б.</i> Актуальність збереження соціокультурних традицій в руслі впровадження інновацій у початковій школі.	52
<i>Вітюк В.В.</i> Робота над словниковими словами у першому класі.	55
<i>Гамза А.В.</i> Формування у молодших школярів текстотворчих умінь у процесі вивчення дієслова.	58
<i>Янцур М.С.</i> Формування профорієнтаційної компетентності в учнів початкової школи.	61
<i>Боданець-Білокаленко Н.І.</i> Формування змісту літературного читання в контексті викликів сьогодення.	66
<i>Бісовецька Л.А.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках у початковій школі.	70
<i>Дмитрієва О.В., Годунова Н.Б.</i> Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з країнознавства Англії та Сполучених Штатів Америки.	75
<i>Дуброва А.С.</i> Освітньо-виховні можливості інформаційно-комп'ютерних технологій у навчанні і вихованні молоді.	77
<i>Матвієнко О.В.</i> Інноваційна діяльність в освіті як фактор підвищення її якості та ефективності.	80
<i>Федчук Л.І.</i> Компетентнісно зорієнтовані технології в структурі практичних занять з методики навчання української мови.	84
<i>Годунко Л.В.</i> Запровадження інноваційних методів навчання у рамках нової концепції викладання іноземних мов у початкових школах Словацької Республіки.	87
<i>Павленко А.С.</i> Формування та становлення особистості дитини через соціальні інститути спілкування.	90
<i>Гужанова Т.С.</i> Педагогічні умови своєчасного розвитку мовлення дитини в перші роки життя.	93
<i>Захарчук З.О.</i> Підготовка партитури навчального тексту до опрацювання її на уроках літературного читання з молодшими школярами.	96
<i>Кучма Т.В.</i> Особливості викладання іноземної мови у початкових класах.	99
<i>Козіцька О.А., Тупальська Г.О.</i> Особливості вивчення функціонування контамінованих складних конструкцій у сучасному мовознавстві.	103
<i>Сенчило А.В.</i> Пізнавальна самостійність як складова розвитку критичного мислення молодших школярів.	104
<i>Шалівська Ю.В.</i> Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів на уроках читання.	107
<i>Шульжук Н.В.</i> Проблема сучасного підручника з української мови для учнів середньої та старшої школи.	110
<i>Златів Л.М.</i> Проблеми у викладанні української мови професійного спрямування в контексті сучасних підходів.	113
<i>Костолович Т.В.</i> Чинні підручники з сучасної української мови для вищої школи як засіб формування професійної комунікативної компетентності майбутніх вчителів.	117
<i>Грозан С.В.</i> Компетентнісна модель професійного розвитку майбутнього вчителя.	121
<i>Гетманчук Н.О.</i> Компетентнісно орієнтоване вивчення синтаксису у вищому навчальному закладі.	124
<i>Шевчук Т.Б.</i> Особливості формування лексичної компетенції майбутніх вчителів початкових класів.	127
<i>Іовхімчук Н.В.</i> Мовленнєво-комунікативна культура як складова іміджу майбутніх вчителів початкової школи.	131
<i>Дідур Н.А.</i> Методика формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи	

у процесі психолого-педагогічної підготовки.	133
<i>Данилюк О.К.</i> Формування культури професійного спілкування майбутнього вчителя початкових класів у процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».	137
<i>Романюк С.З.</i> Інноваційні підходи до навчання лінгвістичних дисциплін майбутніх учителів початкової школи.	140
<i>Рудницька Н.Ю., Тарнавська Н.П.</i> Підготовка майбутніх фахівців до застосування сучасних технологій математичної освіти у дошкільному навчальному закладі та початковій школі.	144
<i>Артемова О.І.</i> Психологічні та педагогічні креативні технології у професійній підготовці вчителя початкових класів.	148
<i>Колесник Н.Є.</i> Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання сучасних новітніх цифрових технологій у творчій діяльності учнів.	152
<i>Онишків З.М.</i> Змістовий компонент підготовки майбутніх учителів до впровадження освітніх інновацій у початковій школі.	155
<i>Степанова О.І.</i> Формування культури мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах реалізації компетентнісного підходу.	158
<i>Дубасенюк О.А.</i> Компетентнісний підхід як чинник професіоналізації вищої освіти.	161
<i>Кононко О.Л.</i> Емоційний профіль майбутнього педагога: суть, напрями та умови формування.	164
<i>Лук'яник Л.В.</i> Методичні основи роботи вчителя з використання інформаційних технологій у розробці електронних засобів навчального призначення для початкової школи.	168
<i>Антончук О.М.</i> Духовний аспект підготовки майбутніх учителів-словесників.	171
<i>Семенець С.П.</i> Особливості методичної підготовки майбутніх учителів математики в умовах реалізації концепції розвивального навчання.	174
<i>Вітвицька С.С.</i> Середовищний підхід у підготовці магістрів освіти до професійно-педагогічної діяльності. ...	177
<i>Мельничук Ю.Ю.</i> Використання інтерактивної дошки під час викладання філологічних дисциплін у вищій. ...	179
<i>Чернюшок О.В.</i> Особливості розвитку креативної складової у підготовці майбутніх художників-педагогів на заняттях з композиції.	182
<i>Горобець І.А.</i> Цілі та зміст формування іншомовної компетенції у говорінні студентів мовних спеціальностей в умовах глобалізації суспільства.	187
<i>Процько Є.С.</i> Гендерна рівність при вивченні іноземних мов у середніх та вищих закладах освіти: аналіз сучасних вітчизняних досліджень.	191
<i>Бондарук Я.В.</i> Вплив соціальних мереж та Інтернет-ресурсів на вивчення англійської мови студентами-філологами.	194
<i>Грицай Н.Б., Демчук В.В.</i> Реалізація змісту професійної підготовки фахівців з біології у Рівненському державному гуманітарному університеті.	197
<i>Романюк С.К.</i> Застосування тестування на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням у вищому навчальному закладі.	201
<i>Мартинюк А.П., Губіна А.М.</i> Навчання діловому письму іноземною мовою в магістратурі немовних вищих навчальних закладів.	204
<i>Маковська Г.Я., Пархоменко О.Т.</i> Міжкультурна складова підручників з іноземної мови для вищих навчальних закладів технічного спрямування.	208
<i>Тишко Н.М.</i> Типологія стратегій для формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності майбутніх інженерів.	210
<i>Відомості про авторів.</i>	214